

# Medijska reprezentacija migranata i izbjeglica

---

**Pintarić, Tea**

**Undergraduate thesis / Završni rad**

**2024**

*Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj:* **University of Zagreb, The Faculty of Political Science / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti**

*Permanent link / Trajna poveznica:* <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:114:142974>

*Rights / Prava:* [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

*Download date / Datum preuzimanja:* **2024-12-08**



*Repository / Repozitorij:*

[FPSZG repository - master's thesis of students of political science and journalism / postgraduate specialist studies / dissertations](#)



Sveučilište u Zagrebu  
Fakultet političkih znanosti  
Preddiplomski studij novinarstva

## MEDIJSKA REPREZENTACIJA MIGRANATA I IZBJEGLICA

Završni rad

Mentorica: dr. sc. Dina Vozab

Studentica: Tea Pintarić

Zagreb, 2024.

## **IZJAVA O AUTORSTVU RADA I POŠTIVANJU ETIČKIH PRAVILA U AKADEMSKOM RADU**

Izjavljujem da sam završni rad Medijska reprezentacija migranata i izbjeglica u Republici Hrvatskoj, koji sam predala na ocjenu mentorici doc. dr. sc. Dini Vozab, napisala samostalno i da je u potpunosti riječ o mojem autorskom radu. Također, izjavljujem da dotični rad nije objavljen ni korišten u svrhe ispunjenja nastavnih obveza na ovom ili nekom drugom učilištu, te da na temelju njega nisam stekla ECTS bodove. Nadalje, izjavljujem da sam u radu poštivala etička pravila znanstvenog i akademskog rada, a posebno članke 16-19. Etičkog kodeksa Sveučilišta u Zagrebu.

U Zagrebu

Studentica: Tea Pintarić

# SADRŽAJ

<b>UVOD</b> .....	1
<b>OSNOVNA TERMINOLOGIJA</b> .....	2
<b>KRIZA MIGRANTSKE POLITIKE 2015. GODINE</b> .....	2
<b>IZVJEŠTAVANJE HRVATSKIH MEDIJA TIJEKOM I NAKON MIGRANTSKE KRIZE</b> .....	3
<b>UTJECAJ MEDIJA NA STAVOVE JAVNOSTI</b> .....	8
<b>MEDIJI NAMIJENJENI IZBJEGLICAMA I MIGRANTIMA</b> .....	9
<b>EUROPSKI MEDIJI</b> .....	10
<b>SVJETSKI MEDIJI</b> .....	11
<b>HRVATSKI MEDIJI</b> .....	12
<b>PREPORUKE ZA MEDIJSKO IZVJEŠTAVANJE O MIGRANTIMA I IZBJEGLICAMA</b> .....	13
<b>ZAKLJUČAK</b> .....	14
<b>SAŽETAK</b> .....	18
<b>SUMMARY</b> .....	18

## UVOD

Migracije predstavljaju društveni fenomen koji je prisutan od pamtivijeka, no u javnom diskursu zauzele su mjesto jedne od najvažnijih tema nakon takozvane migrantske ili izbjegličke krize 2015. godine te su mediji bili prepravljani raznolikim sadržajem te tematike. Za domicilno stanovništvo to je bila podosta nova pojava stoga su bili vjerni medijima i na temelju njih oblikovali vlastite stavove i mišljenja. Hrvatska je bila smještena na popularnoj Balkanskoj ruti i bila je među ključnijim tranzitnim zemljama gdje je prolazilo na desetke tisuća migranata i izbjeglica u potrazi za sigurnošću i boljim životom u europskim zemljama. Ova situacija istaknula je važnost adekvatnog medijskog izvještavanja jer način na koji mediji predstavljaju migrante može imati dalekosežne posljedice na društvene stavove i politike. Pravilno medijsko izvještavanje o migrantima krucijalno je za formiranje informiranog javnog mnijenja i izbjegavanje negativnih stereotipa koji mogu dovesti do diskriminacije i društvenih tenzija. Ovaj pregledni rad pruža uvid u dosadašnja istraživanja o medijskoj reprezentaciji migranata i izbjeglica u hrvatskim medijima tijekom i nakon krize, ali i o medijima kao kreatorima mišljenja i stajališta. Također, zajedno s osnovnim pojmovima, predstaviti će se pozitivni primjeri medija namijenjenih isključivo migrantima te na kraju smjernice koje vode ka dostojanstvenom medijskom izvještavanju o izbjeglicama, migrantima i tražiteljima azila.

## **OSNOVNA TERMINOLOGIJA**

Iako ih često ljudi izjednačuju, pojmovi migrant i izbjeglica nisu jednaki i nije svejedno koji izraz se koristi prilikom izvještavanja. U današnje vrijeme, sve je uobičajenija praksa korištenja riječ „migrant“ kao krovnog pojma i za migrante i za izbjeglice što ostavlja ozbiljne posljedice jer pogrešno opisuje njihov pravni status čime im otežavaju pristup pravnoj zaštiti na koju imaju pravo, umanjuje odgovornost države i odbacuje njihovo iskustvo s rizicima i opasnostima s kojima su se suočili zbog situacije u rodnoj zemlji. Izbjeglice su zaštićene međunarodnim pravom jer im njihova zemlja to ne omogućava i ostvaruju temeljno ljudsko pravo na traženje i uživanje azila. „To su ljudi koji su pobjegli iz svojih domova kako bi izbjegli proganjanje, sukobe, nasilje, ozbiljna kršenja ljudskih prava ili druge događaje koji ozbiljno narušavaju javni red i mir, a potražili su sigurnost u drugoj zemlji“ (UNHCR, 2024). Tražitelj azila postaje se kada osobe namjeravaju ili već jesu podnijele zahtjev za međunarodnu zaštitu, azil u drugoj državi, ali o njemu još nije donesena pravomoćna odluka. Na kraju neće svaki pojedinac dobiti pravo za zaštitu i status izbjeglice, no svaki zahtjev mora biti detaljno, pravično i brzo proučen. Onima koji ne ispunjavaju uvjete za azil, priznat će se supsidijarna zaštita ako postoje stvarni rizici povratka u zemlju podrijetla, a azilantom postaje osoba koja ispunjava sve uvjete propisane člankom 20. Zakona o međunarodnoj i privremenoj zaštiti. Pojam migrant je sveobuhvatan i najširi pa tako obuhvaća sve do sada navedene izraze (IRH, 2024). Riječ „migrant“ koristi se za svaku osobu koja je odlučila otići iz vlastite zemlje iz raznih razloga, a ne samo zbog izravne prijetnje sigurnosti i neposredne opasnosti. Ako se država napusti iz razloga poput obrazovanja, posla, obitelji, siromaštva i slično, ne pruža im se međunarodna zaštita jer zapravo i dalje uživaju zaštitu rodne države. Zbog zaštite ljudskih prava, u slučaju opasnosti, moguće je dobiti zaštitu od povratka u vlastitu zemlju ako je zbilja potrebna potpora i pomoć (UNHCR, 2024).

## **KRIZA MIGRANTSKE POLITIKE 2015. GODINE**

Velika migrantska kriza koja se dogodila 2015. godine zahvatila je veći dio Europe i time su se razotkrili svi dotadašnji nedostaci globalne izbjegličke i migrantske politike Europske unije. Glavni razlozi migracijske krize bili su ratovi, sukobi i političke nestabilnosti u zemljama poput Sirije, Afganistana, Iraka i nekoliko zemalja u Africi, a u nekim država je došlo do emigracije

zbog ekonomskih poteškoća (Bježančević, 2019:1236). Iako su Schengenskim sporazumom utvrđena određena pravila, neke zemlje zbog vlastitih gledišta i uvjerenja o izbjeglicama, odlučena prekršiti ih. Tako se u Sporazumu navode „otvorene granice“ što znači da bi migranti sigurno trebali proći granice država kako bi došli do svog krajnjeg cilja koji su uglavnom bile sjeverne zemlje. Međutim, većina tijela EU sklone su reagirati na način koji odgovara njihovim okolnostima i interesima te su uvodile granične kontrole i rigorozne mjere koje su izazvale migrantske prosvjede (Matthee, 2015). Već u ranoj fazi krize bilo ne očito da se EU ne može suočiti s izazovima koje ona nosi stoga se morao brzo i promišljeno postaviti novi Europski migracijski program čime bi se osigurao prestanak krijumčarenja osoba i spašavanje ugroženih izbjeglica s datim proračunom od 50 milijuna eura (Bježančević, 2019:1237). Program je naglašavao i suradnju s trećim zemljama kao i namjeru da se izgradi zajednička politika azila. To su ujedno bili i najveći izazovi, uz još upravljanje vanjskim granicama, uklanjanje uzroka ilegalnih migracija, jačanje granične i obalne straže i osiguravanje smještaja za izbjeglice i obrada zahtjeva za azil, ali to su ujedno i područja u kojima je zabilježen najveći pomak i uspjeh. Zajednička politika azila nije funkcionirala pa je bilo potrebno uspostaviti jasne kriterije i pravedniju podjelu odgovornosti između država članica zbog neravnomjernog pritiska na granice, neadekvatnih uvjeta svih zemalja te nedostatka kapaciteta i resursa (Bježančević, 2019: 1238-1240).

## **IZVJEŠTAVANJE HRVATSKIH MEDIJA TIJEKOM I NAKON MIGRANTSKE KRIZE**

Do 2015. godine domaći mediji su vrlo rubno izvještavali o migracijama, a kamoli o integraciji migranata u društvo. Čak i to malo članaka objavljenih na temu migracija uvijek su imali negativnu intonaciju, korištene pogrešne termine i iskrivljene informacije, no dolaskom izbjegličke krize događa se nagli medijski skok (Popović i dr, 2022:155-156). Hrvatska je tada bila jedna od ključnih tranzitnih zemalja na putu prema zemljama Zapadne Europe. Što se tiče medijskog prikaza krize u hrvatskim medijima, Viktorija Cae, Emil Čančar i Kosta Bovan (2019:684-685) uvidjeli su kako se mogu pronaći pozitivni i negativni primjeri. U izvještajima o ovakvim situacijama izmiješane su informacije o izazovima s kojima se susreće stanovništvo, kao i Vlada, ali i humanitarnim aspektima krize tako da mogu se pronaći slučajevi gdje se govori samo o opasnostima povezanih s dolaskom velikog broja izbjeglica, a s druge strane gdje se

govori o naporima vlasti, građana i volontera koji ljudima pružaju potrebnu pomoć. Opće je poznato da mediji imaju velik utjecaj na oblikovanje mišljenja i stavova njihovih korisnika pa su tako masovni mediji u ovom periodu često nazivani „ometačima društvene integracije izbjeglica i migranata“ (Car i dr, 2019: 685). Najveći problem u Hrvatskoj, zajedno s mnogim drugim različitim zemljama, je bila nepažnja prilikom izvještavanja o događajima popraćena političkom pristranošću koja je pokretala dnevni red vijesti. U brojnim medijima mogli su se naći slučajno, ali i očigledno namjerno iskazani stereotipi, govor mržnje i društvena isključenost izbjeglica i migranata (Car i dr, 2019:686). S obzirom da su mediji nerijetko bili subjektivni, migranti i izbjeglice najčešće su prikazivani kao prijetnja lokalnom stanovništvu, u smislu ugrožavanja sigurnosti života, krađe poslova i prevelikom ovisnošću o samoj državi. Ovisno o načinu prezentiranja migranata i izbjeglica u medijima pomiče se postotak isključenosti ili uključenosti u društvo zemlje domaćina. Europa je oduvijek zamišljena kao homogena pa su tako pridošle skupine okarakterizirane kao nepoželjni autsajderi, a često i kao kriminalci (Car i dr, 2019:686-687).

U Hrvatskoj je sve započelo zatvaranjem mađarske i srpske granice 15. rujna 2015. godine kada su prvi migranti i izbjeglice počeli stizati u Hrvatsku. Viktorija Car, Emil Čančar i Kosta Bovan (2019:688-689) napravili su istraživanje o medijskoj reprezentaciji izbjeglica i migranata u najpoznatijim hrvatskim dnevnim novinama: Jutarnjem listu, Večernjem listu i 24sata. Koristili su se kvantitativnom analizom sadržaja i narativnom analizom, a jedinica analize činio je cjeloviti novinski članak koji izvještava o izbjeglicama i migrantima te je takvih sveukupno analizirano 335. U obzir su uzeti uzorci iz četiri važna događaja koja se tiču krize u Hrvatskoj: zatvaranje granice Mađarske i Hrvatske za migrante tj. eskalacija krize, opći hrvatski saborski izbori (8. studenog 2015.), teroristički napadi u Parizu (13. studenog 2015.) te naposljetku zatvaranje Balkanske rute 8. ožujka 2016. godine (Šelo Šabić i Borić, 2016 prema Car i dr, 2019). Greussing i Boomgaarden (2017:1751) ističu tri uobičajena medijska okvira u kojima su predstavljeni migranti i izbjeglice, a to su predstavljanje kao pasivne žrtve, kao prijetnja kulturi, sigurnosti i dobrobiti zemlje u koju su stigli te kao dehumanizirana, anonimna grupa. Unutar svih analiziranih novinskih tekstova, njih 35,22% prikazuje izbjeglice i migrante kao žrtve, 10,75% kao prijetnju, dok se protagoniste u 7,76% tekstova prikazuje u oba okvira, a najviše, čak 40,6% ne svrstava se u niti jednu skupinu. S napadima u Parizu povećala se i sklonost korištenja okvira prijetnje na čak 32,61% jer se tada veća pozornost usmjeravala na sigurnosni aspekt krize za razliku od rujna i ožujka u kojima je upotrebljavan u značajno manjim količinama (7,48% i 5,71%). Što se tiče vizualnih elemenata tekstova, Car i dr (2019:691) ističu



da nisu pronašli osjetnu korelaciju između vizualnog portretiranja ljudi i analiziranog razdoblja. U 29% slučajeva izbjeglice su prikazane kroz okvir žrtve, samo 3,28% kao prijetnja, 2,39% kao oba izraza, a 28,96% nije svrstano u kategorije. U popriličnom broju članaka naglasak je stavljen na spol protagonista, pa se tako na fotografijama najviše pojavljuju muškarci s 15,22%. Slijede ih fotografije djece s 8,06%, zatim žene s djecom u prvom planu koje čine 5,07%, a većina svih prikazanih na slikama (40,6%) mješovite je dobi. Muškarci i djeca su prikazivani manje od očekivanog za vrijeme napada u Parizu, a više u drugim razdobljima, dok je s mješovitim i velikim skupina situacija obrnuta. Spomenula sam kako postoje bitne razlike između pojmova „izbjeglica“ i „migrant“ pa su se i tada tako ti pojmovi ponekad izjednačavali i isprepletali. No, dobra je strana što su se u svim trima hrvatskim dnevnim novinama u više od polovice slučajeva ljudi nazivali „izbjeglicama“, u 37,31% i „izbjeglicama“, ali i „migrantima“ te u samo 5,07% preostalih članaka izričito samo „migrantima“. Također je uspostavljena veza između korištenja ovih dviju izraza i četiriju razdoblja. Oznaka „migrant“ od 15. rujna upotrebljavana je manje od očekivanog, a više u preostala dva razdoblja nakon terorističkih napada u Parizu, a suprotno tome je upotreba oznake „izbjeglica“. Oslovljavanje objema oznakama se isto tako smanjivalo kroz razdoblja. Većina susjednih zemalja Hrvatsku nije okarakterizirala po pitanju odnosa države prema migrantima i izbjeglicama. Međutim, od onih koje jesu, gotovo u 30,75% analiziranih članaka, Hrvatska je ocijenjena kao zemlja prijateljskog okruženja za izbjeglice, a 2,29% zemalja nije se slagalo s time. Sam sadržaj tekstova hrvatskih dnevnih novina nije se toliko razlikovao. Naglasak je stavljan na humanitarni aspekt krize, hvaljenje hrvatskih građana zbog volontiranja i toplog prihvaćanja izbjeglica i migranata te na osobnih pričama i iskustvima istih. Izbjeglice su često bile viktimizirane i prikazivane kao ranjive i uplašene, a isto tako su objavljivane ispovijesti žena koje su izgubile djecu, odbjeglih muškaraca ili osoba s invaliditetom pa su tako mediji nekada znali izbacivati i identične članke. Uzevši u obzir da je Večernji list izbor konzervativnijih, desno orijentiranih čitatelja, nije neočekivano da se u njegovim autorskim tekstovima pronašlo više negativnih konotacija. Fokusirali su se više na sigurnosna pitanja masovnih kretanja jer ne postoji odgovarajuća sigurnosna politike vlade prema strancima te su pozivali na veći oprez u ophođenju prema izbjeglicama i migrantima. Kritizirali su ulazak fizički sposobnih odraslih muškaraca u zemlju propitkujući „pravi“ motiv za napuštanje domovine, a manje uistinu ugrožene djece i isticao se afirmativni stav prema zatvaranju granica. Očekivanja su ispunjena i s Jutarnjim listom koji u pravilu podržava liberalne društveno-političke i ekonomske vrijednosti. Promovirali su narativ žrtve, bavili se stradavanjem izbjeglica i govorili o pozitivnom utjecaju hrvatskog stanovništva i hrvatskih institucija (Car i dr, 2019: 689-696).

Orijentacijsko istraživanje o medijskoj reprezentaciji migranata i izbjeglica u hrvatskim medijima napravili su i Željka Bagarić i Antonija Mandić (2019:2428-2429), a u njega su svrstale 112 članaka objavljenih na pet hrvatskih *news* portala te su u istraživanje uključile i članke iz dva vodeća portala iz Srbije i Bosne i Hercegovine uz još dva alternativna pružatelja medijskog sadržaja. Članci su iz perioda pogibije afganistanske djevojčice u naletu vlaka kod Šida (22.studenoga 2017.) te uporabe vatrenog oružja od strane hrvatske granične policije u postupanju pri probijanju policijske blokade i pokušaju bijega krijumčara ljudi došlo do ranjavanja dvoje dvanaestogodišnje djece kod mjesta Donji Srb. Odmah su uočili kako bosansko-hercegovački mediji nisu incidentu s djevojčicom pridavali pozornost kao što su hrvatski i srpski s time da su srpski mediji temu najbolje obradili. Kod navedenog slučaja, u srpskim medijima korišteni su raznovrsni izvori i pozitivna komponentna je što su glasovi migranata zastupljeni u jednakoj mjeri kao i službeni izvori, dok su hrvatski mediji učestalo kopirali sadržaj drugih medija i neprestano vrtjeli identične fotografije. S druge strane, u člancima vezanim uz incident s policijom, prevladavale su izjave službenih osoba, institucija i stručnjaka, no policiju se u ovom slučaju osuđuje isto kao i u slučaju s djevojčicom zbog nezakonitog postupanja. Zagovaraju se temeljna prava migranata i humanitarnost, a migranti su prikazivani kao žrtve što je totalno odstupanje od svjetskih medijskih trendova. U događaju s graničnom policijom prevladava profesionalan, neutralan i informativan stil pisanja, no pri izvještavanju o drugom događaju mogu se uočiti izražene negativne vrijednosti te agresivan ton upućen prema policijskim službenicima, ali i europskim institucijama. Kasnijih godina, točnije 2018., Popović, Kardov i Župarić-Iljić (2019:55) istaknuli su da su dva motiva neprestano istaknuta u medijskom izvještavanju, a to su kritika ili opravdanje postupaka učinjenih od strane hrvatske politike prema migrantima i zaštita teritorija i očuvanje mira s naglaskom na opasnost od migranata. Ovisno o slučaju i načinu medijske reprezentacije, ljudi su odlučili vjerovati ili ne medijima te osuđivati ili ne rad policijskih službi. Mediji često, kada su govorili o prethodno spomenuta dva incidenta, birali senzacionalistički pristup, naglašavajući sukobe i kontroverze što se zapaziti već u samom naslovu, kao i u cijelom sadržaju teksta kako bi utjecali na vrijednosne sudove građana o migrantima (Bagarić i Mandić, 2019:2431-2437).

Sa senzacionalizmom nije se prekinulo ni idućih godina kada je u blizini Petrinje planirano uspostavljanje prihvatilište za traženje azila. Mediji su redovno isticali brojne sukobe, ponajviše one između lokalne zajednice i vlasti, a stanovništvo su prikazivali kao protivnike prihvatilišta koji pružaju otpor pružateljima azila i sumnjičavi su oko rada i intencija vladajućih. Budući da je glavni fokus stavljen na konflikte, mjesta za pronalaženje zajedničkog rješenja nije bilo pa

su tako glasovi tražitelja azila ostali u drugom planu, a sve se svelo na dominantne stavove političkih aktera i lokalne zajednice što je dodatno polariziralo javnost. Terminoloških razlika većina se medija nije pridržavala tako da odstupanja između značenja tražitelja azila i azilanata te migranata i izbjeglica gotovo da i nije bilo (Popović i dr, 2019:172-176). Istih godina (2018. i 2019.) provedena su i istraživanja o učestalosti izvještavanja o migrantima i osobama pod međunarodnom zaštitom. Lokalni i regionalni mediji u najmanjoj su količini izvještavali o izbjeglicama i migrantima, dok je, očekivano, najveći broj članaka (85%) bio u nacionalnim medijima. U člancima se najviše protezala tema sigurnosti, odnosila se ta sigurnost na migrante, državu ili lokalno stanovništvo. Migrantska sigurnost je bila pod upitnikom jer se kreću opasnom rutom s malom mogućnošću pozitivnog ishoda, državna jer se pokušavaju smanjiti krijumčari na granicama i kriminal u zemlji te naposljetku sigurnost lokalnog stanovništva budući da su migranti češće predstavljeni kao loši ljudi koji provaljuju u tuđe domove, vandaliziraju ih i krađu (Popović i dr, 2019:6-7).

„Iz osnovnog kvantitativnog pregleda ključnih tema koje se pojavljuju u izvještavanjima o migrantima i izbjeglicama zaključujemo kako se primarno izvještavalo kroz prizmu sigurnosti (34% svih medijskih članaka) i politike (30% članaka). Potom slijede teme međunarodnih odnosa (15%), migrantske rute (7%) i integracije (7%), dok teme vezane uz medije i društvene mreže, pravosuđe i humanitarne aktivnosti pojedinačno nemaju zastupljenost veću od 2,5%“ (Popović i dr, 2022:6).

Zaključno, Popović, Kardov i Župarić Iljić (2022:4-6) donose generalne podatke o načinu izvještavanja i zamjerkama medija dobivene analizom sadržaja 3044 članaka u periodu od 2018. do 2019. godine:

- Mediji se oslanjaju na službene izvore, neobrađena priopćenja i izjave čija se istinitost ne propituje čime se podržava službena politika vlasti
- Autori kopiraju tuđe tekstove i koriste identične fotografije, sadržaj se neprestano reciklira
- Većina medijskih izvještaja o migrantima i izbjeglicama imala je negativan ton pri čemu su migranti često prikazivani kao sigurnosna prijetnja ili teret za društvo
- Medijski prikazi često su se oslanjali na stereotipe, prikazujući migrante kao homogeniziranu skupinu bez individualnosti te na konzervativnu rodnu stereotipizaciju

- O temi se često izvještava simplificirano, u izvještajima je nedostajao širi kontekst koji bi objasnio uzroke migracija, ekonomske i političke okolnosti, te humanitarne aspekte situacije
- Prisutna je neprikladna upotreba terminologije vezane uz migracije
- O temi se pretežno izvještava senzacionalistički što uključuje dramtizaciju, patetiku te manipulaciju emocijama publika
- Središnja karakteristika izvještavanja o temi jest format konflikta
- U člancima su rijetko bili zastupljeni glasovi samih migranata ili izbjeglica
- O migrantima se uglavnom izvještava eksczesno

## **UTJECAJ MEDIJA NA STAVOVE JAVNOSTI**

Mediji su postali ključni instrument za oblikovanje mišljenja i stavova javnosti, a njihov učinak može imati realne, ozbiljne posljedice. Zbog toga je korištenje ispravne terminologije vrlo važno jer postoje vidljive razlike u mišljenju građana i spremnosti da pomognu ovisno o tome koja skupina između migranata, izbjeglica i tražitelja azila, traži pomoć (Medlobi i Čepo, 2018:56). Ako mediji pružaju pozitivne prikaze naglašavajući potrebu za integracijom migranata, kao što to čine Njemačka i Švedska, percepcija javnosti automatski će biti pozitivnija, dok su suprotnost tome Mađarska i Poljska čiji su mediji naglašavali prijetnje sigurnosti pa su zato proglašene neprijateljskim zemljama za migrante (Eberl i dr, 2018). Mediji imaju moć uokviriti informacije i vijesti na način koji će navesti ljude da događaj percipiraju na željen način. Tako je u slučaju prihvatilišta za tražitelje azila u Petrinji zbog zanemarivanja priča samih migranata došlo do jačanja negativnih stavova, dok su se mogućnosti za međusobno razumijevanje smanjile (Popović i dr, 2022:176). Nije nerijetko vidjeti da se pravi razlika između lokalnog stanovništva i migranata, odnosi radi se podjela na „nas“ i „njih“ ili bi se umjesto „njih“ mogli koristiti izrazi „drugi“ ili „tuđi“. Migrante i izbjeglice često se dehumanizira i prikazuje kao objekt ili robu za proces razmjene među državama, a na kraju krajeva oni su samo ljudi koji traže bolji, siguran život. Javnost je zatrpana stereotipima, a tome pomaže činjenica da je moguće identificirati nekoliko dominantnih mitova o migrantima u medijima, a najčešći su oni koji prikazuju migrante i izbjeglice kao kriminalce i teroriste, ali i ekonomske izrabljivače i socijalni teret državi što izravno utječe i na jačanje ksenofobije. Takve metafore doprinose stvaranju općeg osjećaja nesigurnosti radi migracija u svijetu. Uporaba

metafora poput „navala“, „plima“, „val“ i „žarište“ ukazuju na nekontrolirano kretanje i aktivnosti što doprinosi stvaranju još većeg osjećaja nesigurnosti i panike jer se inače takvi pojmovi odnose na prirodne katastrofe koje izazivaju strah, a sada se njima opisuju migranti koji po tome žele nanijeti ogromnu štetu i uništiti blagostanje i život ljudi (Arcimaviciene i Sercan Hamza, 2018:6-10). Ovakvo ponašanje i uspostavljeni stavovi mogu dovesti do nasilja između lokalnog stanovništva i migranata ili izbjegavanja, od čega niti jedno ne dovodi do međukulturalnog razumijevanja i integracije migranata u novo društvo. Osim uokvirivanja vijesti (*framinga*), mediji kroz izbor tema i načina na koji ih prezentiraju mogu povećati javnu zabrinutost jer oni biraju koje su teme od javnog interesa i značaja pa ako se prikazuju samo vijesti o problemima s migrantima i izbjeglicama, situaciju će napraviti drastičnijom no što ona zapravo jest, a to se naziva postavljanje agende (*agenda setting*) (Eberl, 2018:214). U današnjem svijetu postoji još više prepreka jer su društvene mreže postale neizostavan dio naše svakidašnjice te se dezinformacije i govor mržnje lako proširuju zajednicom. Nepažnja prilikom izvještavanja, subjektivnost, jednostranost, neobrazovanost, politička opredijeljenost i još mnogi drugi faktori mogu ostaviti negativne posljedice na cijelu okolinu, od izbjeglica do vlasti i društva u globalu stoga je potrebno pridržavati se etičkih kodeksa, standarda i pravila novinarske profesije.

## **MEDIJI NAMIJENJENI IZBJEGLICAMA I MIGRANTIMA**

U Europi, kao i u ostatku svijeta postoje brojni mediji namijenjeni isključivo izbjeglicama i migrantima koji im pružaju relevantne informacije, pravne savjete, osnažuju zajednicu i pružaju podršku što uvelike pomaže integraciji u novo društvo. Možda i najveću prepreku migrantima predstavlja kulturna prilagodba stoga ovakvi mediji često pružaju pomoć u razumijevanju kulturnih normi, običaja i jezika lokalnog stanovništva. Isto tako, pružaju i pravne informacije, informacije o postupku traženja prava na azil i općenito informacije o za njih bitnim zakonima zemlje, kao i o prilikama za obrazovanje i zapošljavanje. Mediji ne samo da osvještavaju domaćine, promiču razumijevanje i empatiju već i uvelike pružaju psihološku podršku, brinu se za mentalno zdravlje migranata i nude savjete za nošenje s traumama i nervozom (Refushe.org, 2024). U sljedećem dijelu rada predstaviti će se primjeri takvih medija koji djeluju na svjetskoj razini.

## EUROPSKI MEDIJI

Jedan od projekata Europske unije koji je ugledao svjetlo dana 2019. godine je New Neighbours koji razbija stereotipe i predrasude o migrantima i potiče skladniji suživot i međukulturalno razumijevanje između domaćeg stanovništva i migranata i izbjeglica (CMFE, 2024). Projekt je sufinanciran od strane Europske komisije, a koordinira ga Europska radiodifuzna unija. Surađuju s brojnim partnerima uključujući medijske javne servise, nevladine organizacije, medije zajednice i medijske producente. Fokusiraju se na prikazivanje pozitivnih primjera integracije i zajedničkog života te povećanju svijesti o doprinosu migranata i izbjeglica novoj državi. To postižu na nekoliko načina. Produciraju se dokumentarni filmovi koji pobliže prikazuju život migranata i izbjeglica u novoj zemlji i napore kroz koje su prolazili kako bi stigli do tamo te su ti filmovi u produkciji javnih servisa. Zatim imaju medijske produkcije zajednice što označava videozapise, intervjuje, članke i druge multimedijske sadržaje koji omogućuju migrantima da podijele svoje priče. Također, svijest još podižu suradnjom s lokalnim medijima, kampanjama temeljenim na društvenim mrežama i državnim izvješćima i intervjuima o migrantima i izbjeglicama (CMFE, 2024).

Još jedna digitalna medijska platforma, InfoMigrants (InfoMigrants.net, 2024), namijenjena migrantima, izbjeglicama i tražiteljima azila nastala je 2017. godine zahvaljujući suradnji tri velike medijske kuće: njemačkog Deutsche Welle, francuskog France Médias Monde te ANSA-e iz Italije. Cilj im je pružanje istinitih i pouzdanih informacija migrantima o svim njihovim pravima i prilikama u novoj zemlji, ali i razbijanje lažnih vijesti i dezinformacija koje ih mogu ugroziti. Na platformama se svakodnevno objavljuju nove, relevantne vijesti o globalnim i regionalnim migracijama i promjenama u zakonodavstvu te se nude vodiči i savjeti za lakšu integraciju u društvo. Dostupnost sadržaja na više jezika (engleski, francuski, arapski, dari, pašto i bengalski) osigurava da što veći broj migranata može pristupiti i razumjeti informacije. InfoMigrants omogućava višekanalnu dostupnost jer je sadržaj dostupan na web stranici, nekoliko različitih društvenih mreža i audio i audiovizualnim mobilnim aplikacijama (InfoMigrants.net, 2024).

Migrants' Voice (2024) je organizacija i medijska platforma osnovana 2010. godine u Ujedinjenom Kraljevstvu u Londonu kao odgovor na negativne prikaze migranata u britanskim medijima. Ovu nacionalnu organizaciju vode sami migranti kako bi govorili u svoje ime pa im

se stoga pruža podrška i treninzi kako bi što efikasnije uspijevali koristiti medije za prenošenje autentičnih priča i podizanje svijesti. Uz medijske treninge, organizacija vodi kampanje za promjenu politike i zastupa prava uz pomoć drugih nevladinih organizacija, akademskih institucija, medijskih kuća i aktivističkih skupina (Migrantvoice.org, 2024).

Postoji još velik broj organizacija i medija u Europi koji su namijenjeni pružanju pomoći migrantima i izbjeglicama. U Švicarskoj je na snazi nevladina organizacija Swiss Refugee Council koja osigurava da Švicarska ispunjava svoje međunarodne obaveze prema migrantima i izbjeglicama te je osnovana davne 1936. godine (Refugeecouncil.ch, 2024). Organiziraju obrazovne kampanje i programe, pružaju izravnu pravnu pomoć u suradnji s vlastima te redovito objavljuje izvještaje, analize i studije kako bi se informirala cjelokupna javnost (Refugeecouncil.ch, 2024). U Velikoj Britaniji od 2008., u Brightonu i Sussexu, djeluje neovisna, dobrotvorna organizacija posvećena ljudskim, ponajviše izbjegličkim pravima, Refugee Radio (Refugeeradio.org.uk, 2024). Najvažniji aspekt im je briga o mentalnom zdravlju zato održavaju tjedne terapijske grupe podrške i omogućuju obuku o važnosti mentalnog zdravlja s profesionalcima. Široku dostupnost osiguravaju putem interneta i društvenih mreža, kao i suradnjom s lokalnim medijima. Kroz radio emisije i podcaste, omogućuje se dijeljenje iskustava i rasprave o ključnim pitanjima koja se tiču migranata, a između se može pronaći šaroliki glazbeni program (Refugeeradio.org.uk, 2024). Još jedan radio je Radio Erena sa sjedištem u Francuskoj, ali emitiraju se programi namijenjeni izbjeglicama i migrantima iz Eritreje stoga je sadržaj na arapskom. Na web stranici donose vijesti isto kao i direktno u radijskom programu (Erena.org, 2024).

## **SVJETSKI MEDIJI**

Od manjih do većih zemalja na ostalim kontinentima postoje još mnogobrojni mediji namijenjeni isključivo migrantima i izbjeglicama. Migratory Notes tjedni je informativni digitalni bilten kojeg su 2017. pokrenuli američki novinari Julio Ricardo Varela, Victoria Gonazalez i Daniela Gerson s ciljem pružanja vijesti, analiza i priča o migracijama (Gerson, 2017). Oni prikupljaju informacije iz različitih izvora, a sadržaj dubinski ulazi u složene teme vezane uz migracije i opsežno se analiziraju pitanja od iznimne važnosti za izbjeglice. Publici se osigurava razumijevanje konteksta uzroka i posljedica migracijskih kretanja, a povremeno se uključuju i posebne tematske sekcije koje obrađuju samo jednu specifičnu temu. Projekt je

nastao kako bi se fokusirao samo na događaje u SAD-u, no s vremenom se počeo doticati i globalnih migracija, a trenutno platforma tjedne biltene šalje svojim pretplatnicima (Gerson, 2017). U SAD-u je još 2004. pokrenut The Immigrant Magazine od strane imigrantice iz Kameruna, Pamele Anchang (Immigrantmagazine.com, 2024). Kao i većina medija, objavljuju se priče migranata, vijesti i novosti, pokrivaju se kulturni događaji, festivali i slično te se povezuju imigrantski poduzetnici kako bi migranti stvorili veće poslovne prilike i resurse. Također, magazin je pokrenuo radijsku emisiju gdje migranti i Amerikanci raspravljaju o stanju u Americi, a isto tako pokrenut je i TIM TV koji sadrži multikulturalne videozapise i emisije (Immigrantmagazine.com, 2024).

Hakaya je libanonska digitalna medijska platforma posvećena isповijestima onih čiji se glas često ne čuje i priče bivaju neispričane (Hakaya.org, 2024). Medij igra važnu ulogu u očuvanju kulturnog identiteta migranata i izbjeglica i pomaže im povezati se s drugim migrantima i širom zajednicom. Ovaj projekt okuplja umjetnike, povjesničare, pripovjedače i edukatore koji će putem interneta, radionica i putujućih festivala pričati priče kroz različite medijske i umjetničke oblike (Hakaya.org, 2024).

## **HRVATSKI MEDIJI**

U Hrvatskoj ipak ne postoje mediji specijalizirani za područja vezana uz migraciju, ali postoje neke inicijative i organizacije koje stvaraju medijski sadržaj usmjeren na migrante i izbjeglice te im osiguravaju potrebnu pomoć. Are You Syrious? Nevladina je humanitarna organizacija koja preko internetske stranice i svojih društvenih mreža objavljuje relevantne informacije, vijesti i savjete. Onima kojima je to potrebno, pruža se direktna pomoć u što spada nabavljanje hrane, odjeće, higijenskih potrepština i ostalih materijalnih stvari, ali se i bori za bolja prava migranata i informira javnost o situaciji uzduž Balkanske izbjegličke rute. Najviše volontera je u Hrvatskoj, no organizacija djeluje i u Srbiji, Francuskoj, Grčkoj i Bosni, a rad je usmjeren na Prihvatilište za tražitelje azila Porin u Zagrebu (Areyouusyrious.eu, 2024). Unatoč značajnoj migrantskoj populaciji, brojke su ipak manje nego u zapadnoeuropskim zemljama pa su pretpostavke da bi zbog relativno manjeg broja migranata te fragmentiranosti migrantske populacije bilo teško stvoriti jedinstven medij namijenjen migrantima i izbjeglicama, a i većina migranata na Hrvatsku gleda kao na tranzitnu zemlju. Postoji vrlo malo istraživanja koja se direktno bave pitanjem potencijala i interesa za medije namijenjene migrantima u Hrvatskoj.



Većina studija fokusira se na širu temu integracije ili analizu medijskog diskursa o migrantima, ali ne i na ekonomske aspekte medijske ponude.

## **PREPORUKE ZA MEDIJSKO IZVJEŠTAVANJE O MIGRANTIMA I IZBJEGLICAMA**

Mediji bi trebali težiti igranju ključne uloge u informiranju javnosti i oblikovanju javnog mnijenja i društvenih stavova temeljenih na činjenicama. Kako bi objektivno informirali društvo, smanjili predrasude, stereotipe i socijalne tenzije te zaštitili ljudska prava i slobode, za novinare je bitno pridržavati se određenih smjernica za pravilno izvještavanje. Popović, Kardov i Župarić-Iljić (2022) napisali su i opisali, na temelju analiza istraživanja, preporuke za medijsko izvještavanje o migrantima i izbjeglicama. Ističu važnost korištenja različitih izvora informacija, umjesto kopiranja tuđih tekstova i oslanjanja samo na službene izvore, ali svi izvori moraju biti vjerodostojni te se istinitost činjeničnih tvrdnji mora provjeravati. Izbjegavanje senzacionalističkih i stereotipnih pristupa, a pogotovo stereotipiziranje rodni uloga, je nužno, kao i izbjegavanje prenošenja govora mržnje ili općenito negativnih komentara. Nepotrebno je naglašavati i stvarati nepremostive razlike, kao na primjer kulturne ili jezične, između migranata i domaćeg stanovništva, nego reprezentirati moguće suradnje među različitim društvenim akterima. Mediji ne bi trebali prikazivati migrante kao kriminalce i prijetnju javnoj sigurnosti samo zbog njihovog statusa, već bi trebali naglasiti doprinose koje migranti donose društvu. U izvještavanje je poželjno uključiti što više glasova samih izbjeglica i migranata jer oni u suprotnom postaju pasivne žrtve, ali i glasove drugih dionika sustava integracije. Bitno je pružiti širi kontekst priča o migracijama kako bi publika izbjegla pojednostavljena objašnjenja stvarne situacije te se stoga preporučuje slušanje osobnih priča i perspektiva migranata i izbjeglica. Ako su u pitanju kaznena djela, treba izbjeći generalizaciju svih migranata, a mediji su u svim slučajevima pozvani na pridržavanje etičkih načela u koja se ubrajaju poštivanje privatnosti, dostojanstva i sigurnosti migranata i izbjeglica te zaštita identiteta ranjivih skupina, djece i žrtava kriminala pri čemu se kod izvještavanja o djeci uvijek poštuje interes djeteta. Korištenje precizne, neutralne i pravno utemeljene terminologije i izbjegavanje metafora jako je bitno zbog širenja netočnih informacija. Dodatno obrazovanje i edukacija novinara uvelike bi koristili za specijalizaciju u izvještavanju o migrantima pa bi se postotak pogrešaka smanjio. Za kraj, sami novinari trebali bi promisliti o vlastitoj poziciji i moći koju ona nosi sa sobom i

time se voditi u svom izvještavanju koje će atmosferu u društvu učiniti pozitivnijom (Popović i dr, 2022).

## ZAKLJUČAK

Kroz postojeća istraživanja i njihovu analizu medijskih sadržaja uočavamo da unutar hrvatskih medija dominiraju negativni prikazi poput dehumanizacije i stereotipizacije, što je doprinijelo stvaranju neprijateljske atmosfere prema migrantima, no ipak postoje pozitivni primjeri koji su fokus stavili na humanitarne aspekte krize te su migrante i izbjeglice prikazivali kao žrtve. Često se koriste senzacionalizam i dramtizacija u izvještavanju o migrantima, izbjeglicama i tražiteljima azila, čime se naglašava percepcija prijetnje i destabilizacije. Ovakav pristup ne samo da utječe na stavove javnosti, već i na oblikovanje migracijskih politika koje zbog toga mogu postati strože. Hrvatska je zadnjih nekoliko godina postala doista popularna destinacija za strane radnike te se lokalno stanovništvo polagano privikava na malo drugačiju okolinu nego do sada. Stranih radnika više je no ikad, ali isto tako je raste i skepticizam pa bi upravo zbog toga stoga mediji trebali pomoći ustabiliti društvo i održavati mir i sigurnost u Hrvatskoj koliko god je moguće. S druge strane, radi toliko naglog dolaska velikog broja radnika migranata raste i razumijevanje i spremnost na suživot. Za detaljne analize koje bi nam pokazale kakvi su danas stavovi lokalnog stanovništva o migrantima potrebno je pričekati još neko vrijeme, kao i za analize uloga medija u procesu integracije stranih radnika. Republika Hrvatska dokazala je da ima potencijala za napredak u smjeru medijske reprezentacije pa tako odgovornim novinarstvom koje se temelji na etičkim načelima, činjenicama i empatiji može značajno pripomoći pozitivnoj transformaciji društvenog diskursa o migracijama u Hrvatskoj. Ovo zahtijeva aktivno sudjelovanje medija, novinara i cijelog društva u poticanju narativa koji promiču solidarnost i uvažavanje ljudskih prava.

## LITERATURA

Arcimaviciene, Liudmila i Baglama, Sercan Hamza (2018) Migration, Metaphor and Myth in Media Representations: The Ideological Dichotomy of “Them” and “Us”. *SAGE Open*. 8(2), 1-13.

Areyousyrious.eu (2024) Are You Syrious. <https://areyousyrious.eu/> (Pristupljeno 16. srpnja 2024.)

Bagarić, Željka i Mandić, Antonija (2019) Istina, mediji i žilet-žica: migranti u hrvatskom medijskom krajoliku. *In medias res*, 8 (15), 2423-2443.

Bježančević, Sanja (2019) Migrantska kriza u Europskoj uniji – izazovi, europska sigurnost i zaštita temeljnih prava. U: Bartulović, Željko (ur) *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci* (str. 1231-1252). Rijeka: Pravni fakultet.

Car, Viktorija, Čančar, Emil, Bovan, Kosta (2019) The 2015 and 2016 Migration Crisis in Europe: How Croatian Daily Newspapers Represented and Portrayed Refugees and Migrants. *Teorija in praksa*, 56 (2), 681-699.

CMFE (2024) New Neighbours. *Community Media Forum Europe*. <https://www.cmfe.eu/new-neighbours> (Pristupljeno 15. srpnja 2024.)

Eberl, Jakob-Moritz i dr. (2018) The European media discourse on immigration and its effects: a literature review. *Annals of the International Communication Association*, 42(3), 207-223.

Erena.org (2024) Radio Erythree Internationale. <https://erena.org/> (Pristupljeno 16. srpnja 2024.)

Gerson, Daniela (2017) About Migratory Notes. *Medium* 21. kolovoza. <https://danielagerson.medium.com/about-migratory-notes-a608a493423b> (Pristupljeno 15. srpnja 2024.)

Greussing, Esther, Boomgaarden, Hajo (2017) Shifting the refugee narrative? An automated frame analysis of Europe’s 2015 refugee crisis. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 43(11), 1749–1774.

Hakaya.org (2024): Hakaya. <http://hakaya.org/en/about/> (Pristupljeno 16. srpnja 2024.)

Immigrantmagazine.com (2024) The Immigrant Magazine: Voice of Immigrants in America. <https://www.immigrantmagazine.com/> (Pristupljeno 15. srpnja 2024.)

InfoMigrants.net (2024) InfoMigrants. <https://www.infomigrants.net/en/about> (Pristupljeno 15. srpnja 2024.)

IRH (2024) Definiranje pojmova migranti, azilanti, prognanici i izbjeglice. *Integracija u Republiku Hrvatsku*. <https://www.irh.hr/menu-sadrzaj/3/razno/727-definiranje-pojmova-migranti-azilanti-prognanici-i-izbjeglice> (Pristupljeno 30. lipnja 2024.)

Kalebić Maglica, Barbara, Švegar, Domagoj i Jovković, Mario (2018) Odnos osobina ličnosti, efekta okvira i stavova prema migrantima. *Društvena istraživanja*, 27 (3), 495-517.

Mathee, Heinrich (2015) Europe's Migration Policies in Crisis. *Al Jazeera* 19. kolovoza. <https://studies.aljazeera.net/en/reports/2015/08/201581911508524651.html> (Pristupljeno 3. srpnja 2024.)

Medlobi, Mateja i Čepo, Dario (2018). Stavovi korisnika društvenih mreža o izbjeglicama i tražiteljima azila: post festum tzv. izbjegličke krize. *Političke perspektive*, 8 (1-2), 41-69.

Migrantvoice.org (2024) Migrants' Voice. Speaking for ourselves. <https://www.migrantvoice.org/our-work> (Pristupljeno 15. srpnja 2024.)

Popović, Helena, Kardov, Kruno i Župarić-Iljić, Drago (2022) *Medijske reprezentacije migracija: Diskurzivne konstrukcije migranata, izbjeglica i tražitelja azila u hrvatskim medijima*. Zagreb: Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade Republike Hrvatske.

Popović, Helena, Kardov, Kruno, Župarić-Iljić, Drago (2022) Preporuke za medijsko izvještavanje o migrantima i izbjeglicama. *Agencija za elektroničke medije Republike Hrvatske i UNHCR*.

Popović, Helena, Župarić-Iljić, Drago i Kardov, Kruno (2022) "Nas nitko niš' ni' pital": Medijske reprezentacije slučaja pokušaja uspostave prihvatilišta za tražitelje azila kod Petrinje. *Revija za sociologiju*, 52 (2), 153-181.

Refugeecouncil.ch (2024) Swiss Refugee Council <https://www.refugeecouncil.ch/> (Pristupljeno 16. srpnja 2024.)

Refugeeradio.org.uk (2024) Refugee Radio. <https://refugeeradio.org.uk/> (Pristupljeno 16. srpnja 2024.)

Refushe.org (2024) RefuSHE. <https://www.refushe.org/> (Pristupljeno 14. srpnja 2024.)

Šabić, Šelo, Senada, Borić, Sonja (2016) *At the Gate of Europe. A Report on Refugees on the Western Balkan Route*. Zagreb: Fridrich Ebert Stiftung.

UNHCR (2024) “Izbjeglice” ili “migranti”? Kako odabir riječi utječe na prava i živote ljudi. *The UN Refugee Agency* 9. veljače <https://www.unhcr.org/hr/14415-izbjeglice-ili-migranti-kako-odabir-rijeci-utjece-na-prava-i-zivote-ljudi.html> (Pristupljeno 2. srpnja 2024.)

## SAŽETAK

Ovaj završni rad usredotočuje se na prikaz medijske reprezentacije migranata i izbjeglica u hrvatskim medijima tijekom takozvane „migrantske krize“ 2015. godine te u godinama nakon njenog završetka. Dobiveni rezultati ukazuju na nužnu potrebu za promjenama u načinu izvještavanja stoga rad također nudi preporuke i smjernice kako provoditi kvalitetnije novinarstvo bez ugrožavanja bilo kojeg aktera unutar procesa migracije. Mediji utječu na to koje će teme postati dio javnog diskursa od velike važnosti i kako će ih javnost percipirati. Način na koji mediji prikazuju analizirane skupine može potaknuti pozitivne ili negativne stavove što može utjecati na društvene norme i ponašanje pojedinaca.

**Ključne riječi:** migranti, izbjeglice, medijska reprezentacija, migrantska kriza, javno mnijenje, mediji

## SUMMARY

*This final paper focuses on the presentation of the media representation of migrants and refugees in the Croatian media during the so-called "migrant crisis" that took place in 2015 and in the years after its end. The obtained results indicate the necessary need for changes in the way of reporting, therefore the paper also offers recommendations and guidelines on how to conduct better journalism without endangering any actor within the migration process. The media influence which topics will become part of public discourse of great importance and how they will be perceived by the public. The way the media portrays the analyzed groups can encourage positive or negative opinions, which can affect social norms and the behavior of individuals.*

**Keywords:** *migrants, refugees, media representation, migrant crisis, public opinion, media*